

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 17.

У Новом Саду, 15. новембра 1910.

Год. III.

САДРЖАЈ: Учитељство је рекло своју реч. — † Л. Н. Толстој. — Цртице из експерименталне педагогије. — Поста-
нак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Митрополијска учит. скупштина. — Из праксе: Олакшице код учења читања у I.
р. осн. школе. — Преглед књига: Дидактика Павла Терзиног. — Белешке.

Учитељство је рекло своју реч.

— После митрополијске учитељске скупштине. —

Пред митрополијски учитељски збор рекосмо, да су учитељске тежње за корисним и напредним просветним радом искрене и оправдане, и да ће учитељство то доказати, залагањем свега што најбоље у себи има, да одговори свесним, озбиљним и достојанственим радом. Оно је заиста осветлило себи образ. И радом и истрајношћу у раду, показало је учитељство, да је на свом месту. Оно је показало, да га у уверењу његову не може пољуљати ни застрашивање, ни груб нападај, ни клевета, ни икаква демагошка струја. Учитељство је лако увидело ко му је пријатељ, а ко непријатељ и није више требало од неколико тренутака, па да се маскираним „родољубима“ скине овчија кожа и да се види ко су они управо. И видело се, да је незнатна она чета у учитељству, која хоће да сече грану на којој седи, видело се да су сићушни и они који покушаше, а и они који их послаше, да заваде учитељство с народом, видело се да та неколицина није говорила из својег уверења о некој штедњи и заштити народа, јер су носиоци тог штреберства, касније у току скупштинског рада више пута тражили и предлагали, да се народ оптерети и таквим плаћањима, која су заиста излишна. И на примедбу озбиљних чланова скупштине, како могу тако што предлагати кад хоће да заштите народ од издатака, ћутали су као заливени и показали се да њима није стало

до народа, него до — штреберства. Ово су жалосне појаве, али дај Боже, да их буде од сад све мање. А ми смо чврсто уверени, да ће их бити, јер скупови овакви, где се у великој множини своје браће другова прикаже сваки онако какав је, и покаже чега у њему има, а у чему је сиромаш, остају у трајној усмемени свима, а међу млађим нараштајима, такви скупови бивају потстрек за рад и напредовање. Такве радне снаге прихваћају идеје својих старијих другова, да се за њих боре и истрају у тој борби, док једном не буду остварене све наде и тежње учитељске, које ће учитељима донети оно што им припада, а општој народној просвети стварна успеха, којим ће се народ оснажити у самосвести својој и бити у стању брзо разликовати добро од зла, те неће бити експлоататорима извор, помоћу којег ће они моћи одржавати своје екзистенције, приказујући се лажно као родољуби, а међутим поткопавајући и рушећи сваки светао рад, који баш затим иде, да створи темељније просветне прилике у том народу.

Учитељство је рекло своју реч, на овој скупштини! Та је реч снажна и једнодушна!

Учитељство је спремно заложити се за добробит свога народа, али делом, не празним речима. А кад је на дневном реду рад и делање, онда нека стане сваки на своје место, јер само ће тако бити од рада трајна успеха и видне користи.

Но осим овог једнодушнoг поклича, учитељство је и злим душима српског народа и српске просвете, рекло да отетупе и они су осетили своју немоћ и ништавило и повукли се у своје ништавило и остали сићушни да се косе са својом пакошћу. Њихови агенти су послужили многобројном учитељству примером какво учитељство не сме бити, ако жели да остане на висини свога позива, својих идеала и ако не тежи да постане туђе јадно оруђе.

Све је то учитељство видело, чуло, згадило се на то и високо се узвисило радом и одушевљењем својим над том својом тренутном срамотом, што има и таквих другова. Оно је у чистоти свога идеалног полета, братском љубави и слогом загревано, прешло са сажалењем преко тога и оснажено лепим и племенитим потхватима свога тако дивног учитељског кола, сваки појединац његов пошао је у свој круг рада пун чврета уверења, да је сваки у свом јату силан и снажан. И да учитељско јато силно и снажно, искреном љубави и оданошћу спојено, може препородити свој народ, да овај свешћу својом упозна тежину зла, оних залуталих синова, који се толико већ избежумили, да сву војеку просветних радника нашег народа, да сво учитељство називају пијаном руљом.

Драга браћо! Светао је ваш рад! Чистоту и светлост тога рада нико не може укаљати, па ни онај који је слика песникових речи:

„Грешник мисли себе перо,
Кад стотине чистих каља!“

M.

†

**ЛЈУБО НИКОЛИЋ
ТОЛСТОЈ.**

* 28./VIII. 1828.

† 20./XI. 1910.

Умро је велики човек, велики Словен, велики Рус, велики мислилац, велики уметник, велики учитељ и васпитач људства.

Из свију крајева простране и у свему велике Русије, хитају научењаци, хитају радници, уметници и прости, богаташи и сиротиња у Јасну Пољану, да се поклоне гробу великога мислиоца. Тај најгенијалнији психолог својега доба, био је и учитељ. У Јасној Пољани основао је школу, у којој је сам учитељавао. У тој школи није владала воља школског законодавца, него је њен основ била мисао и воља детета. Дете у Толстојевој школи кретало се слободно, слободно је њој приступало и слободно из ње излазило. У њој није вејао дух западних оснивача педагошких праваца, него искуство учитеља самих.

Год. 1862. издавао је Толстој педагошки часопис „Јасна Пољана“, где је у уводу рекао: „Ми знамо, да се наше уверење оснива на сазнању, да је једина метода васпитања искуство, а једина његова критика јесте слобода“. Доказе за ове своје назоре изнео је Толстој у својим сабраним списима (св. 9.).

У педагогији је Толстој најблиски Русоу. Русовљевим идејама, дао је словенски дух, словенски израз. Његова школа у Јасној Пољани остаће записана као Песталоцијева школа у Стансу. У повећаници педагогије важиће она као најеминиљенији покушај о изнајлажењу нових путова, што воде хармоничком развоју детиње душе. Она је протест против круте бирократске школе, која је поникла на германском земљишту и пренесена на меко словенско земљиште.

Она је основана на уверењу, да дете може бити васпитано и однеговано до потпуног развоја својих индивидуалних сила, једино у уживању пуне слободе. Дете појима добро тек тада, ако му је дата слобода. Само слободом може се у школи развити здрави дух школски.

Толстој сузбија насиље у друштвеном животу, па тако чини и у педагогији. Он тражи, да казна не буде освета, него поука, тежиште њено има бити у души грешниковој, у његовом осведочењу; не сме утицати депресивно и тамнети грешников осмех на живот. Спољашња казна дражи грешника и слаби његову љубав ка ближњем. Ако се уклони насилна ка-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

зна у породици и школи, то ће бити повод да се уклони насиље у животу. То ће поправити људско сажиће!

Са земље одлази великан, којег ће тек будућа поколења заправо разумети!

ЦРТИЦЕ ИЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛНЕ ПЕДАГОГИЈЕ.

Од Др. Паје Радосављевића.

(Наставак.)

VII.

Развој дечијег говора: Деца уче језик у разним периодама живота. У току прве године не јављају се толико артикулисани гласови. После прве четврти године ступају неартикулисани гласови и трају до десетог месеца, кад се јављају слаби почеци артикулисаног говора.*

Деца, која тешко уче, постизавају ово много касније. Кад се завршава учење језика, код различите деце различито се протеже. Социјално стање родитеља у овом погледу игра врло велику улогу. Релативан завршетак говорног развоја можемо најраније одредити са свршетком четврте године. Ну, код већине деце ово се протеже чак до школских клупа. Коректан облик говора често се пута мора да развија у школи, тако, да код некоје деце тај завршетак у учењу говора траје до осме и десете године.

Говор је у неку руку воља, вољин акт, који постаје аутоматичан. Дете добија многе утиске, пре него што почне да говори. Говор или други делови падају, ако их све не прихваћају душевне функције.

У развићу дечијег говора имадемо 1.) идеелно, 2.) моторичко и 3.) идеомоторичко развиће. Код првог, идеелног развића дете мора тачно да перцепира гласове са ухом, да пази на мимику и говорне покрете, да контролира своје сопствене гласове и да бдије над осетима покрета. Аперцепи-

рање гласова, дакле, мора да је ту. Дете мора да сравањује и диференцира гласове. Извесно поклапање са објектима мора да је ту, јер су гласови само знаци за објекте.

Већ у првим месецима може дете да разликује гласове својих родитеља. Свесно разликовање наступа прилично касно. Разумевање говора (нормално немо стање) претходи говору. Пре него се образује говор, мора се развити нагон за имитирањем (опонашањем). Где овог нагона нема, ту дете остаје немо.

Осећаји и афекти гоне децу да говоре. Идиоти имају често пута слабо развијен осећај, па зато тешко и уче говорити.

При моторичком развоју говора мишићи језика и т. д. морају се развити. А код идеомоторичког развића говора морају се створити ћуприје између идеелне перцепције гласова и покрета. Дакле, морају настати свезе између звука и предметних представа као и извесни покрети.

Успостављање ове свезе врло је тешка ствар. Постоји говорни центар и његова је штудија тешка, па смо присиљени да у том погледу иштем савета од психијатера, који те појаве испитују на повредама. Тако је немачки проф. Др. Вернике* (Wernicke) пронашао центар говора, који лежи у левој хемисфери (полутини) мозга, и то у трећој чеоној (фронталној) вијуги. Тако исто и опажаји звука и т. д. имају своје различите центре (средишта). Док Верников „сензорички говорни центар“ води контролу над говорним гласовима то „моторички говорни центар“ (што га је пронашао Француз Брока) извађа саме говорне покрете. Ово друго говорно средиште лежи изнад Силвијевог просека у мозгу (а оно прво средиште испод).

Да би прегледније видели како се развија детињи говор, добро ће бити да прво видимо основне штадије његове, а то су извесне душевне и телесне радње.

Најнижи степени у развићу говора:
Они се могу свести на:

* Види мој чланак, што је изашао у „Новом Васпитачу“ од 1905. године (св. I. и II.) под насловом: „Постанак изрека у говору дечијем. Цртица из Техничке Психологије“.

* Види: Wundt, Grundzüge der physiologischen Psychologie четврто, најновије издање, I. свеска.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

1.) степен спонтаног тенања. (Некоја деца у опће не показују овај степен.) Код овог степена неартикулисани гласови понајлак прелазе у артикулисание. Већина се изговарају с карактером рекапитулације, т. ј. они се често понављају. При том се говор усавршава а говорна мускулатура постиже тачнију инервацију.

2.) степен подражавања казиваних гласова, при чем дете не зна значење тих изговорених речи. Из психолошких и физиолошких узрока имитирани гласови деци теже падају, него ли спонтано тенање, ради чега се оно после овог јавља.

3.) степен т. зв. простог говорног схваћања. (Физиолошко „нем“.) Деца се у овом степену држе као оно нем човек, који многе речи чује, али их не разуме. Деца су, дакле, нема поред слуха.

4.) степен, где почиње прави говор. Он настаје тек онда, када гласови, које дете спонтано самим собом произвађа, означавају какву душевну садржину. Тек онда, дакле, можемо говорити о говору.

Прелаз је врло тешко штудирати, јер је скоро код све деце друкчији. Дете мора да научи тешку функцију именовања, изражавања. У овом се много испомаже са својом мимиком и гестикулацијом. На њима, по свој прилици, дете учи функције означавања и преноси их тада на говорни изражај.

У самом развоју говора разликујемо више степена. У главном тај се развој говора може на двоје свести: на процес спољашње форме говора и на процес унутрашње форме говора. Први је степен чисто гласован а други је значење речи.

Процес спољашње форме говора: Овај степен показује четири нижа степена:

1.) степен ономатоичког говора, који се јавља скоро код све деце. За ознаку речи употребљава се слушни знак појаве или предмета. Тако на прилику дете означава сат (часовник) са „тик-так“, мачку са „мијау“, пса са „ваувау“ и т. д. Дакле, овде дете нази

на акустички знак неког предмета на га онда тим знаком и означава. Овај је случај најједноставнији знак за развиће дечијег говора.

2.) степен стваралачког спонтаног извађања артикулисаних гласова. Према схваћању овог степена дете само ствара нове изразе, нове артикулисане проналаске, дакле, дете само собом проналази свој, „дечији говор“. Деца се по неколико сати забављају с овим својим језиком. Некоји психолози веле, да овај степен у опће не постоји. Тако мој бивши професор у Цириху, Др. Мојман* (сада на универзитету у Münsteru). Јер, речи, које дете употребљава у истину су само осакћене речи одраслих људи. Дете погрешно означаје ствари речима, с којима одрастао те објекте не именује. Утецај одраслих је енорман на говорно развиће, тако, да се он и претерује. У читавом развоју говора налазимо заводљиво развиће.

3.) степен подражавања казиваних гласова, које дете разуме. Дете наиме знаде своје сопствене сло-гове; оно их изговара; оно разуме речи, али не зна да их изговори; глас му се случајно намеће, па каткад и нехотице изговори речи, које разуме а тешко му пада да каже. Овај степен, дакле, савлађује своју непотпуност са подражавањем. И све докле, докле није то савлађано, јесте: нормално или физиолошко тенање. Под тенањем разумева се свака погрешка у изговору. Испочетка свако дете нормално тена, јер оно слабо, криво чује и није у стању да довољно савлада своју говорну мускулатуру. Поједини степену у савлађивању тенања испитивани су од многих испитивача, о чему ћемо мало ниже повести реч.

4.) степен сталног проширивања оног, што је досад стечено на основу образовања речи. Дете сад већ само почиње да подражава и да говори; оно је сад већ у стању, да за сваки предмет тачно име даде.

* Dr. Ernst Meumann: 1.) Die Entstehung der ersten Wortbedeutungen beim Kinde. (Wundt, Philos. Studien, XX. св. 1902.); 2.) Die Sprache des Kindes, Zürich, 1902.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ова четири степена обележавају, дакле, развој спољашњег говорног облика. А сад да видимо како се развија унутрашњи облик говора (значење речи).

Развој унутрашњег говора. Овај развој такођер показује четири нижа степена:

1.) степен речи, које исказују жељу, тежњу или степен емоционалног (осећајног) говора. Све оно, што дете именује нису именована објеката и појава, него говорна испољавања жеља и пожуа дечијих. Тако имаде много карактеристичних детињих речи, које исказују жељу.

2.) степен говорног интелектуализовања. Овај степен тада ступа, кад се понајлак губи карактер речи, које исказују жељу. Говор прелази означавању (именовању) самих објеката и добија више карактер спознавања. Овај је степен успоставио чувени енглески психолог Џорџ Романес.* Овде се не издижу само знаци већ и тоталан (целокупан) утисак појединих делова. Према опсегу дететове су речи неодређене и двосмислене.

3.) степен парцијалног (деломичног) именована објеката. Дете именује само извесне делове или стране објектове, које га нарочито интересују, при чем по свој прилици све друго превиђа. Процес овог степена је, дакле, диференцирање говорних речи. Речи бивају богатије по садржају а по обиму све то уже. Анализа опажања сада је оштрија. Деца уче сада такођер и особине, а не само предмете. Опажај карактеристичних знакова сада је куд и камо већма сигурнији. Овај степен траје одприлике до шесте године детињег живота; на њему се могу протумачити многе и многе особине дечијег говора. (Сравни мој гореспоменути чланак у „Новом Ваештачу“ од 1905. године).

После овог степена долази један процес, чију је суштину врло тешко фиксирати, а то је:

4.) степен непрестане корек-

туре значења речи, под утецајем одраслих (уопштавање и ограничавање). Значења дететових речи, која су сувише опћа, непрестано се сужавају а она, која су уска, раширују. У том случају старији непресташе децу исправљају. Тако на прилику сваки ноџац (па и круну, форинту и т. д.) дете зове крајцаром или н. пр. сексер „белом“ крајцаром. Овде се, дакле, јавља пренашање помоћу симултахитета.

Постанак изрека у дечијем говору ослања се на развој речи, а почиње са „реченичним“ речима.* Једна јединица реч означава читаву реченицу. После тога ређају се поједине речи једно за другим, без икакве граматичке конструкције. Из тог се тада образује говор без рефлексije или без граматикалног развића.

За овим се постепено уче поједини граматички (словнички) облици у форми рефлексije. На супстантиве (именице), који непочетка доминирају, надовезују се друге врсте речи, као: глаголи, а тек после се јављају адјективи (придеви), па и онда доминирају именице и глаголи.

Психолошки растумачено: дете учи прво ствари, па тек онда особине. Јер, за ово треба извесна анализа и апстракција о другим особинама (својствима).

Како даље тече тај развој, врло је слабо испитан, а у она многобројна мишљења и тумачења чисто „шпекулативних“ педагога и психолога не ћемо просто ни да се упуштамо. Коњукије (свезе) врло се слабо употребљују. Непочетка се врло често чује, како деца употребљују копулу „а“ и „и“. Врло постепено схваћа и употребљује дете споредне реченице. Ну, о развоју реченица споменућемо нешто при крају ових цртица, а сад да чујемо нешто и о дечијим погрешкама у говору.

Дечије говорне погрешке: Ове се погрешке јављају у младости и показују симптоматичку црту душевног недостатка. Оне се јављају од треће па до шесте

* George J. Romanes, Mental evolution in man: origin of human faculty. Appleton, New York, 1889., 452. страна.

* О овоме види много примера у моме чланку „Постанак изрека у говору дечијем“ („Нови Ваештач“, I. и II. св. 1905. г.)

сте године, а после се јављају само на изменце. У првој школској години заплетане језиком јесте; деца једно на друго утечу у овом погледу. Деца отменијих родитеља показују мање погрешака, јер је васпитање боље и брижљивије. Дечаци показују више погрешака у говору него ли девојчице, јер оне мање говоре.* Све дечије погрешке у говору можемо свести на четири врсте:

1.) Тештање. То је свака погрешка у изговору, н. пр. „тућа“ (кућа), „вѣта“ (врата), „циква“ (црква), „ање“ (јагње), „магалац“ (магарац), „јпба“ (риба) и т. д.

2.) Муцање. Ово је извесно трајање неспособности, да се започне која реч или слог. Овде се показују грчевити осети у говорној мускулатури. Муцање а.) савлађује пажљивошћу при дисању и говорној мускулатури; б.) оно се отежава овим савлађивањем и в.) при њему се јављају психички поремећаји.

3.) Крештање (кричање, тандркање). Ово настаје кад се пребрзо говори.

4.) Немо стање. Деца нормално чују и све разумеју, али опет не могу да говоре. Узрок овом је већином претерана стидљивост и бојажљивост.

Узроци ових поремећаја у говору психички су, а онда и физикалне повреде и т. д.

Деца пате од нормалног скакања идеја. Мисли напред лете, и дете има већу вољу да говори, него што му то дозвољава његова способност. Тиме настаје

* О другим сполним разликама види моје радове: 1.) „Сексуалне разлике у светлости Нове Антропологије и Експерименталне Психологије“. („Учитељ“, свеске за октобар и новембар, 1904. год.) и 2.) „Психологија сплова“ у „Женском Свету“ од 1904. године.

она трећа врта мане у говору, крештање, или још боље речено „преплићање језиком“. Самообразовање води овоме.

„Тахологија“ значи говорна мана, где дете почне да говори без да што зна. То је противност оном другом.

„Брадологија“ је мана у говору, где дете застаје у мислима, па почне да муца. Ову болест показују већином она деца, која су лења и трома у мишљењу свом.*

Расположење дечије је од огромног утецаја на говор. Бојазан говорити, плашење од бламаже и т. д. јако утечу на говорне мане.

Па и опће телесно и душевно развиће проузрокује често пута мане у говору. Деца, која немају довољно нагона за имитирањем (подражавањем), остају за дуго у немом стању. Тако исто и тврдоглава деца слабије напредују у говору.

И нервозне слабости у координационим центрима могу да проузрокују муцање. Гуцман хоће да сва деца пређу „фонетичко школовање“. (Види: *Herman Gutzmann, Die Sprachentwicklung des Kindes und ihre Hemmungen*. Предавање изашло у часопису „Kinderfehler“, VII. годиште, 1902. стр. 193—216.)

У уској сези са развојем дечијег говора јесте и развој појмова, судова и закључивања дечијих. Ради тога и томе ћемо развићу да посветимо неколико редака, па да онда пређемо на друге проблеме из Експерименталне Психологије.

(Свршиће се).

* О овим и још многим и многим говорним манама и патолошким појавама у дечијем језику види Прајерово дело „О души дететовој“.

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

(Наставак.)

III.

§ 29. Свака срб. основна нар. школа мора имати по пропису главне управе српс. нар. школа, потребни школски намештај и учевна сретства. Гл. управа срб. нар. школа има се постарати о путу и начину, како ће шк. оп-

§ 25. Местни школски одбор треба да се постара, да се за потпору поуке у женским радовима саставе женске задруге од пријатељица школских. Такове задруге имаће право, да кажу своје мишљење при избору учитељке

штине потребна учевна сретства најлакше и о најмањем трошку набавити.

§ 30. Месни шк. одбор набавиће сву учевну опрему за децу, као:

књиге, таблице, пера, артије, мастила и т. д. о трошку шк. благајнице и раздаваће их по потреби школској деци бесплатно, осим књига и таблица, које се дају на послугу под условима, које ће означити наредба гл. управе срб. нар. школа.

§ 31. Свака школска општина дужна је приликом одређивања свог годишњег шк. буџета увек одредити извесну своту, која ће се годишње трошити за набавку потребних учевних сретстава.

§ 32. Уза сваку школу дужна је шк. општина основати школску књижницу набављајући у њу књиге и стручне листове, што служе за даље образовање учитеља, и књиге за младеж.

У то име стављаће шк. општина у свој годишњи шк. буџет извесну своту, којом ће месни шк. одбор на предлог учитеља принављати и умножавати шк. књижницу.

§ 33. Свако је дете дужно ићи у школу оне школске општине у којој живи код својих родитеља или њихових заступника.

§ 34. Деца се редовно примају у школу почетком шк. године: доцније се прима само оно дете, које је болешћу било препречено почетком шк. године у школу поћи, и дете, које је сеобом место свога пребивања променило. У овом последњем случају мора дете принети сведоџбу, да је школу походило. Сведоџба та се издаје бесплатно.

§ 35. Ако је каква душевна или телесна болест препречила дете, да пође у школу, или ако га родитељи или њихови заступници настављају иначе, то се има та околност пријавити учитељу срб. нар. основне школе и болест исказати доставерном лекарском сведоџбом а у последњем случају дати изјава, којим се начином дете наставља у законито прописаним наукама.

Учитељ спроводи ову молбу о разрешавању од похађања школе местном шк. одбору који решава о њој.

§ 36. Пре навршене 12-те године не може ни једно дете бити опроштено од похођења основне школе, већ ако пређе у средње школе, ако у својој 10-ој години оде на запат или му само који месец оскудева до пуних 12 година.

за женске радове и у стварима које се односе на ову поуку. Трошкове око поуке у простим женским радовима подмирује општина из школске благајнице, а за уметничке радове подмирују родитељи сами.

§ 26. За наставу ученика у пољоделству и разним струкама вртарства, употребиће се школски вртови, где их има, а где их још нема, дужна је општина, да чим год може настојати, да се пети што пре подигну.

Местни школски одбор има се постарати да се за ту обуку набаве најупотребнија оруђа за обрађивање.

§ 27. Свака српска основна народна школа мора имати по пропису главне управе српски народних школа потребни школски намештај и учевна сретства.

§ 28. Местни школски одбор набављаће сву учевну опрему за децу као: књиге, таблице, пера, хартију, мастило и т. д. о трошку школске благајнице и раздаваће их по потреби школској деци бесплатно, осим књига и таблица, које се дају на послугу, под условима, које ће означити наредба главне управе срп. нар. школе.

§ 29. Свака црквено школска општина дужна је основати школску књижницу и набављаће по предлогу учитељског збора или местног школског одбора књиге и стручне листове, који служе за даље образовање учитеља и школске деце.

§ 30. Деца се редовно примају у школу с почетком школске године: доцније се прима само оно дете, које је болешћу било препречено да с почетком школске године пође у школу, и дете, које је сеобом променило место свога пребивања. У овом последњем случају мора дете поднети сведоџбу да је школу походило. Сведоџба се та издаје бесплатно.

§ 31. Пре навршене 12-те године не може ни једно дете бити опроштено од полагања основне школе, већ ако пређе у средње или у грађанску школу, или му само који месец оскудева до пуних 12 година.

У то име треба сва деца, која по годинама излазе из основне школе местним школским одбором и епархијским школским референтом или замеником његовим да положи јавно строги испит из свију за основну школу прописаних предмета, о чему им се издаје сведоџба, пошто положи 40 пов. у местну школску благајницу.

У то име имају сва деца, што по годинама излазе из основне школе положити пред местним шк. одбором и окружним шк. референтом или замеником му јавно строги испит из свију за основну школу прописаних предмета, а о чему им се издаје сведожба пошто положи 40 нов. у меслу шк. благајници.

Ако тако дете не зна течно читати, читко писати и обичне рачуне рачунати, властан је окружни референт школски или заменик му упутити га, да још годину дана, иде у основну школу, осим ако је тако душевно слаб, да нема изгледа, да ће моћи успех учинети.

§ 37. Родитељи или њихови заступници дужни су децу у време школе редовно слати у школу.

Главна управа срб. нар. школа означаће у особитој наредби случајеве, који извињују изостајање од школе.

§ 38. За сва неизвињена изостајања одговорни су родитељи или њихови заступници; месни шк. одбор казниће их први пут строгим опоменом, други пут пак за једно довољно неизвињено изостајање глобом од 20 новч., за свако даље тако изостајање глобом од 10 новч.

§ 39. На срб. осн. нар. школи траје шк. година 46 недеља, и почиње свуда од Преображења.

Почетак шк. године има се објавити у општини уобичајеним начином на 14 дана унапред.

§ 40. У срб. нар. школи предаје се 30 сахата недељно, и то изузевши дане одмора, сваки дан пре и после подне по 3 сахата, урачунавши у то и часове појања, певања, краснориса, цртања, гимнастика; а у женске деце и часове женских радња и одмора између часова.

У зимњем течају трају учевни часови од 8—11 пре подне; а од 1½—4½ по подне, а у летњем течају јутром што раније, а по подне што доцније.

§ 41. Учитељ може дозволити детету, да изостане један дан од школе; месни шк. одбор даје дозволу изостајања највише на 3 дана.

§ 42. Окружни шк. одбор може, по претходном одобрењу главне управе дозволити, да се у време највећих пољских или виноградских послова разреше од похођења школе деца од 10—12 година за време трајања тих послова. Но деца дужна су бар по 3 сахата недељно долазити на науку.

Ако тако дете не зна течно читати, читко писати и обичне рачуне рачунати, властан је референт школски или његов заменик упутити га, да још годину дана иде у основну школу, осим ако је тако душевно слабо, да нема изгледа, да ће моћи напредовати.

§ 32. У срп. нар. основној школи траје школска година 10 месеци. Почетак школске године има се објавити у општини уобичајеним начином за 14 дана унапред.

Међутим у сеоским општинама, које се са пољоделством занимају, може окружна школска власт допустити, да деца осим обичног великог одмора још 2 месеца само повторну школу походе.

§ 33. У срп. нар. основној школи предаје се 25 часова недељно и то изузевши дане одмора, сваки дан пре подне три, а по подне два часа.

Гимнастичка вежбања и послови у школскоме врту држе се ван школских часова. Часове предавања одређује школски одбор према местним околностима.

§ 34. На крају сваке школске године држи се у свакој српској народној основној школи јавни испит пред изасланством местног школског одбора.

Дан годишњег испита одређује местни учитељски збор, где га има, а где овога нема, местни школски одбор по саслушању дотичног учитеља, што се има свагда на 8 дана напред уобичајеним начином становништву те општине објавити.

§ 35. За школски одмор служе осим недељних и празничних дана четвртак илити дан недељног трга.

Одмори о великим празницима јесу: О Божићу 4 дана, о Ускреу 8 дана, о Духови 3 дана.

Велики одмор траје два месеца.

Главна управа може по местним околностима школски одмор и другчије одредити.

§ 36. У школским општинама, где је само један учитељ, уче се и мушка и женска деца у једној дворани, али седе одељено.

У свакој школској општини, где има два или више учитеља то има један или мања половина учитеља да учи женску децу, а други или већа половина мушку децу.

§ 37. При поцуњавању учитељских места за женску школу има се таково место, ако је само могуће поцунити учитељском.

§ 43. При коњу сваке шк. године држи се при свакој основној народној школи јавни испит, коме мора присуствовати срески шк. надзорник, а у местима, где на једној школи више но 3 учитеља раде, дотични месни шк. управитељ најмање са 2 члана месног шк. одбора. Дан тога годишњег испита одређује срески шк. надзорник односно месни управитељ и има исти преко месног шк. одбора уобичајеним начином јавити становницима те школске општине.

§ 44. За школски одмор служе осим недељних и празничних дана четвртак, или ти на дан недељног трга. Одмори о великим празницима јесу: о Божићу 4 дана, Ускресу 8 дана, а о Духовима 3 дана.

Велики је одмор на свим основним школама од Петрова дне до Преображења. За време одмора дужна су школска деца долазити редовно недељом и празником у цркву.

Главна управа може по месним околностима школски одмор и друкчије одредити.

§ 45. У школским општинама, где је само 1 учитељ, уче се и мушка и женска деца у једној дворани, но седе одељено. У свакој шк. општини, где има 2 или више учитеља, то има 1 или мања половина учитеља, да учи женску, а други или већа половина мушку децу.

§ 46. При попуњавању учитељских места за женску школу има се таково место, ако је само могуће попунити учитељком.

§ 47. У женским основним школама уче се све оне науке, што су прописане за нар. основну школу са обзиром на позив и потребе живота женскиња.

§ 48. Главна управа срб. нар. школа има се постарати, да се за женске школе напишу парочите књиге.

§ 49. Недељна школа траје 3 годишња течаја.

§ 50. Сва мушка и женска школска деца, ако после 10-те, односно 11-те или 12-те године не пређу у другу школу, нити се приватно даље уче, дужна су до своје навршене 15-те године или редовно у недељну школу, и то зими 5 а лети 3 часа у седмичне дане, даље сваке недеље и празника најмање по два часа.

Време, у које ће се пети часови одржавати, одређује месни шк. одбор према местним околностима.

§ 38. У женским основним школама уче се све оне науке, што су прописане за мушку народну основну школу са обзиром на позив и потребе живота женскиња.

§ 39. Главна управа срб. нар. школа има се постарати, да се за женске школе напишу парочите књиге.

§ 40. Повторна школа траје 3 годишња течаја.

§ 41. Сва мушка и женска школска деца, ако после 10. односно 11. или 12. године не пређу у другу школу, нити се приватно уче, дужна су до своје навршене 15-те године или редовно у повторну школу и то зими 5, а лети три часа у седмичне дане, даље сваке недеље и празника најмање по 2 часа.

Време, у које ће се пети часови одржавати, одређује месни школски одбор споразумно са учитељима према местним околностима.

§ 42. Сви родитељи и кућне старешине, који у својој кући имају за повторну школу способну децу, дужни су их почетком школске године местном школском одбору пријавити, положивши за свако дете 20 нов. уписнине у местну школску благајницу. Ко хотимично не пријави и у школу не шаље дете, казни се од стране местног школског одбора глобом од 5—20 ф. у корист местне школе благајнице.

§ 43. За неуредно полагање ове школе постоје оне исте новчане казне, што постоје за основну народну школу.

§ 44. У овој школи повторавају се и раширују она знања, што су у основној школи свршена, а додају се она, што су за живот нужна.

§ 45. Главна управа срб. нар. школа издаће учевни план за поједине врсте повторне школе у варошима и селима за мушку и женску децу.

§ 46. Науке у повторној школи предаје учитељ основних школа и добија за то особиту награду (§ 80.)

§ 47. У повторној школи уче се женска деца за себе, а мушка за себе.

У општинама, где има један учитељ, долазе мушка деца у једне, а женска у друге дане на науку.

§ 48. У повторној школи држе се годишњи испити у присуству местног школског одбора, а при свршетку ове школе полаже сваки уче-

§ 51. Сви родитељи и кућне старешине, који у својој кући имају за ову школу способну децу, дужни су их почетком шк. године месном шк. одбору пријавити, положивши за свако дете 20 новч. уписнине у местну шк. благајницу. Ко не би хотимично хтео пријавити и у школу слати дете, казни се од стране шк. одбора глобом од 5—20 ф. у корист месне шк. благајнице.

§ 52. За неуредно полазење ове школе постоје оне исте повчане казни, што постаје за основну нар. школу.

§ 53. У овој школи повторавају се и раширују она знања, што су у основној школи свршена, а додају се она, што су за живот нужна.

§ 54. Наставни предмети у недељној школи јесу:

а) За мушку децу по селима: Наука о земаљском уставу, главнија определења криминалног законика, упутство у простом књиговодству, писању пословних и правних писмена, ратарски природопис и природословље са науком о држању стоке, обрађивању земље, воћарству, виноградарству, ливадарству и шумарству са обзиром на месне околности; даље практична упутства у ратарској технологији и грађевини, вежбања у ратарском рачуну и практичном земљемерству.

б) За мушку децу у варошима: Наука о трговини и робама, основи трговачких и занатлијских закона, трговачки земљопис и историја, вежбање у трговачком рачуну, двоструком књиговодству, стилистици и преписци, занатлијска кемија и физика, историја развитка заната, технологија, вежбање у занатлијском рачуну, стилистици, књиговодству, цртању и калуповању.

в) За женску децу: Домаћички природопис и природословље уз науку о држању куће, гајењу деце, чувању здравља, нези болесника са домаћим лекарством, поука о држању живади, вртарству, нези свилених буба и осталих женских радова са обзиром на чиствоћу, ред и штедњу уз вежбање у домаћичким рачунима, књиговодству, у певању и цртању.

ник главни испит и добива сведоцбу о успеху.

§ 49. Сва српска деца, која се уче у туђим особито основним јавним или приватним школама, имају се осим оних наука још и свом материјем језику даље учити и у својој вероисповести настављати.

Дотични епархијски школски одбор српских народних школа настајаваће и тражити начине, да така српска деца добију поменуту наставу, а наставници и катихета саразмерну награду.

§ 50. Трошкове око подизања, издржавања и раширивања школе, дужна је подмити дотична црквено школска општина из својих постојећих школских фондова, прихода, школског имања, дародавања и завештаја.

§ 51. У општинама, где учитељи плате и остале користи из касе или других извора политичних општина уживају, уживаће тако и отсад од политичне општине. Ово важи и за принос политичне општине у смо трењу школског зданија и учитељских станова, где и колико таквих данас има.

§ 52. Ако би сви ови у §§. 50. и 51. поменути извори недовољни били, властна је местна школска општина разрезати према потреби годишњи школски прирез на све своје чланове.

§ 53. Приходи свију поменутих извора чине у скупу местну школску благајницу.

§ 54. У ову местну школску благајницу улазе још:

1.) Све побране глобе од деце, што су за школу способна, а нису уписана, или неуредно у школу долазе.

2.) Остатак плате редовног учитеља, кад истог заступа, било помоћник било привремени учитељ.

3.) Наплате за сведочанство деце, која су свршила основну и повторну школу.

4.) Прилог од 1 ф. а. вр. сваког онога, који се доселио у местну црквену-школску општину.

5.) Прилог најмање од форинте а. вр. сваког нововенчаног брачног пара као венчани дар школи.

(Наставиће се).

Митрополијска учит. скупштина.

У прошлом броју донели смо податке, како је дошло до сазива митрополијске учит. скупштине. Овде ћемо изнети рад њен.

Већ у среду у вече 3. (16.) новембра о. г., долазили су учитељи из ближе и даље околине Н. Сада, који су као известиоци имали удела у раду на конференцији одржаној у средишњој осн. школи у четвртак, 4. (17.) нов. у 8 сах. у јутро. Конференцију је отворио и рад на њој руководио гл. шк. референт г. Др. В. Ђисаловић. Осим учитеља известилаца, на њој су били присутни епарх. школ. референти Љ. Лотић, М. Манојловић, Хр. Свирчевић, затим професори учит. школâ у Сомбору Б. Борђошки и Мил. Мандровић, а уз то и леп број учитеља и учитељница, од којих су многи и осим известилаца суделовали у саветовању. Пре него што се отпочео рад, поделили се присутни известиоци на секције, према предметима који су стављени на дневни ред и посебно у појединим просторијама, саветовали се о начину којим ће груписати своје назоре и становиште о појединим предметима дневног реда.

Пошто је рад на нацрту Школ. Уредбе био најопсежнији, то је на томе послу суделовао највећи број чланова конференције. Саветовање је трајало до 1 сах. по подне, затим је после 2 сах. по подне продужено и завршено је у 9 сах. у вече.

За нацрт Шк. Уредбе реферисао је Љ. Михајловић. Читало се редом тачка по тачка и где је који од присутних имао што да примети, известилац је разложно становиште са којег се пошло при донашању дотичног става. Ко је био жељан да види како учитељи расправљају о својим стручним стварима, требао је бити присутан на тој конференцији и заиста би имао доста што да чује и да се поучи, нарочито би било то поучно, за оне наше кругове, који школу и њен живот познају по имену.

Првобитна стилизација тог нацрта за Шк. Уредбу измењена је на више места. То је сасвим појмљиво, јер ни један нацрт такве врсте не може бити за све чланове једног кадра тако савршен, да му се не може ништа додати, нити одузети. При таком раду, дужност је састављача да су они на потребној висини са које ће доминирати грађом, у ту

грађу унети све оно што је потребно, корисно, напредно, што је прошло критеријум призна-тих величина, што је окушано и признато као добро и изведљиво. Друга је ствар, да ли ће се то све усвојити. Код бирократије то иде кратким путем на било добро или не, али тамо где се демократски ради, тамо се поступа тако као што је поступљено у нас сад и тражи се мишљење ширих стручних кругова. Ниједан члан конференције није порекао вредност ни оних ставова који су изостављени, али се имало у виду све оно у чему се ми данас налазимо, наше школе и просветне прилике, те је према тим околностима отступљено и од таквих захтева, који би заиста били потребни, али е тога што су то просветне потребе, још нису тако популарне да буду надмоћније од обичних народних традиција. Могло би се чак рећи, да је учитељство жртвовало и један део својих давнашњих принципа, желећи тиме да покаже како није строго сталешки одељено од осталог друштва и не жели то да буде, али тражи да се респектује оно што му припада као раднику, који је данас изложен на најтежем месту и на најтежем послу.

После завршеног саветовања о нацрту за Шк. Уредбу, расправила је конференција питање о Новој Наставној Основи, где је пала од појединих известиоца, а тако и других чланова многа горка истина по ону бирократију, која је у таком тешком питању веома диктаторски и без осећаја поступила према учитељству.

После краћег саветовања затим, о осталим мањим предметима дневног реда конференција је закључена.

Тог дана око 5 сах. по подне, конференција је умолила неколико својих чланова, да са епарх. шк. референтом бачким Љ. Лотићем поздраве Високопреосвећеног госп. епископа бачког М. Шевића и да га позову на скупштину.

У петак у 7½ сах. ујутро одржано је у саборној цркви позивање св. Духа, а затим се учитељство у импозантном броју скупило у великој дворници Речевца хотела. Другови и другарице који се давно не видеше, састали се овде, многи и после 20 годишњег и 30 годишњег ћачког растања. Како ли бију срца у такој прилици, како ли се нижу миле успомене из оне љупке, сретне, бујне младости! Како ли се некад плахи погледи топлих дру-

гарских осећаја састадоше сад, да кажу једно другом много и без дуга збора! Али позив за радом прекида нит успомена. Почиње скупштински рад.

Главни школ. референт Др. В. Ђисаловић поздравља присутне и саопштава разлоге за сазив ове скупштине. Позива присутне да изберу перовође *ad hoc*, да се установи број присутних чланова. Скупштина га поздравља са: „Живео!“ а за перовође бира Ж. Алексића и Д. Ружића.

Затим се пријављују чланови скупштине по епархијама.

До 9 часова број пријављених чланова износио је 304. Осим тога присутни су били епарх. референти Љ. Лотић, бачки, Хр. Свирчевић, темишварски и М. Мапојловић, за архидијецезу, пакрачку и горњокарловачку епархију. Милан Мандровић управитељ женске учитељске школе у Сомбору и Б. Борђошки проф. м. учит. школе у Сомбору, касније је приспео и Б. Ђурђевић проф. учит. школе у Пакрацу.

На скупштини су још у лепом броју били присутни Срби учитељи са комуналних школа из Угарске и Хрватске и Славоније и неколико учитеља и учитељица из Београда.

После пријаве чланова, гл. шк. референт Др. В. Ђисаловић позива присутне да се конституишу.

На предлог Ђ. Михајловића изабрани су: за председника Вељко Петровић из Земуна; за подпредседнике Ђ. Милић из Н. Сада и М. Косић из Вел. Кикинде; за перовође Ж. Алексић, из Ст. Футога; Мл. Ђурошевић из Обровца, Б. Глумац из Веочина и С. Стајић из Помаза. Председник В. Петровић захваљује на одликовању у име своје и у име изабраних часника. Констатује радост свег учитељства што је сазвана ова митроп. скупштина. Предлаже, да се Шк. С. изрече благодарност и поздрави брзојавно Н. Св. патријарх као председник Ш. С.

Председник чини помен овом свечаном приликом, недавно преминулом заслужном срп. педагогу Н. Ђ. Вукићевићу, а сва скупштина кличе: Слава му!

На позив председника, Ж. Алексић износи укратко рад конференције и дневни ред, што је све узето на знање.

Затим је Ђ. Михајловић известилац за нацрт Шк. Уредбе приказао начела, на којима је постављен тај нацрт, тежњу његову да се

школи да напредан правац, учитељству за-служан положај и самосталност, а установама, васпитањем и образовањем, које се на том основу развије, да послужи правој просветној сврси. Напомиње, да су у конференцији учињене измене и допуне у нацрту. Моли присутне да и са своје стране допринесу што бољем усавршењу нацрта.

После приказа нацрта скупштина је хтела, да се пређе одмах специјалној расправи. Но чланови Јован Ђосић из Сегедина, Милан Ђосић из Н. Сада, Стеван Нађвински из В. С. Миклуша, Стеван Бенци из Даља, Сава Лудајић из Мола и Евица Павковић из Н. Сада, тражили су прво генералну дебату. Пошто су неки од њих тражили то са веома жестоком темпераментом, решено је да им се учини по вољи. Но већ у почетку ни један од њих није говорио на ствар, него су покушали унети у расправу таке ствари, којима нема места у тој скупштини. Наиме: Пред скупштину на десетак дана а и пре, почела је „Застава“ својим познатим начином нападати и сазив скупштине и нацрт Шк. Уредбе и подметати састављачима нацрта задње намере, а затим претећим тоном писати према учитељству, ако прихвати нацрт. Напред поменути предлагачи за генералну дебату, донели су тај тон и у скупштину. Јован Ђосић, Милан Ђосић и Ст. Нађвински покушали су да скупштини прикажу нацрт као назадно дело, што стварним доказима нису могли поткренити, јер у нацрту нема за такву тврдњу подлоге. И кад су у томе видели свој неуспех, неки од њих чинили су у своме говору таке испаде, да су исцрпели стрпљење скупштине и изазвали буру против себе. Скупштина је листом устала против њих, одузела им реч и онемогућила сугерирани им покушај, да омету скупштински рад и створе хаос.

После свега тога предложио је подпредседник Мих. Косић да се узме у заштиту како нацрт тако и подбор који га је израдио и да се осуди поступак М. Ђосића, који је у говору тврдио и оно што не постоји. Скупштина је осудила тај поступак.

Затим се прешло на специјалну расправу која је текла складно и живим учешћем целе скупштине. У току овог рада позлило је председнику скупштине В. Петровићу, те је морао напустити скупштину и отпутовати кући. Рад скупштински настављен је под руковођењем

WWW.UNILIB.RS

подпредседника Мих. Косића, којег је у томе одмењивао понекад потпредседник Ђока Милић.

Око 1½ сах. одржан је у Реченој рестаурацији свечан банкет на којем је било присутно преко 200 учитеља и учитељица. На банкету је здравио подпредс. М. Косић, Њ. В. краљу, Њ. Св. патријарху и Високопреосв. епископу бачком, затим се здравило гостима из Србије, свима учитељима који су присутни. После банкета сликали се сви присутни чланови за успомену на овај свечани скуп и честит рад на просветном пољу. Око 3½ сах. настављен је рад у скупштини и завршен у 9 сах. у вече, довршивши расправу о нацрту за Шк. Уредбу. Скупштински рад прекинут је око 1½ сах. по подне.

Исправке и допуне што су донешене на скупштини донећемо уз нацрт Шк. Уредбе, који ћемо отштампати уз „Шк. Гл.“ у првој својој редакцији и са скупштинским изменама.

На завршетку расправе о нацрту решено је, да учитељи, учитељице и забавиље саопште писмено преко својих зборова још евентуалне своје примедбе, које би се употребиле при расправи о нацрту у Шк. Савету. Известилац је изјавио, да би се тим путем могло још допринети усавршењу овог нашег рада и да ће он прихватити и поднети те накнадне примедбе Шк. Савету.

Затим је изабран извршни одбор који ће се постарати о сређивању градива за наставну основу и уџбенике.

Други дан скупштински. Сутра дан у суботу 6. (19.) пов. скупштина је продужила свој рад.

Пре почетка рада председник је поздравио госте из Београда, које је скупштина одушевљено поздравила. Из Београда су били присутни: Ђорђе Којић, Михаило Станојевић, Михаило Стевановић, Петар Ђурић, Н. Соколовић.

Затим је Мл. Ђурошевић реферисао о наставној основи. Пошто је референт изнео опште погледе о Наст. Осн., то је прихваћено мишљење председниково, да и присутни чланови скупштине, који желе о предмету говорити износе само опште погледе и неулазе у појединости. После дужег расправљања усвојено је становиште известичево, да је нова Наст. Основа непотпуна и скроз неподесна, те према томе неизведљива. На основу тога решено је умолити Шк. С., да се организује

рад на приређивању нових подеснијих уџбеника, и по томе састављању нове напредне Наст. Основе.

Затим је реферисао Ј. Искруљевић, учитељ вежбаонице о специјалној Наст. Основи. Изнео је услове за склоп добре специјалне Наставне Основе, напомињући добре уџбенике и добру Н. Осн. као безусловно потребну подлогу за састав специјалне Наст. Основе. Према становишту скупштине код расправљања о Наст. Основи, прихваћа скупштина рад известиоца и додељује га извршном одбору на употребу у раду.

Учитељство у саборној цркви. У 10 часова пре подне прекинут је скупштински рад и сво учитељство отишло је у саборну цркву да присуствује на помену блажено упокојене краљице Јелисавете. Пре тога скупштина је учинила помен краљици устајањем и ускликом: Слава јој! После помена у цркви, сво учитељство је пошло у нову велељепну зграду српског учит. конвикта. Уз пут је посетило учитељску књижару и штампарију и новчани завод учит. деон друштва „Натошевић“. Овде је са живим интересовањем разгледало лепо уређен новчани завод и његову кућу, богато књижарско стовариште и лепо уређену електричну штампарију смештену у нарочито за њу зиданој пространој згради. Многим друговима није познат био овај рад и задивили су се кад су разгледали у каквим се размерама води, јер је то било преко њиховог очекивања.

Освећење конвикта. Затим је учитељство сво било икупљено у новој згради учит. конвикта. Свечаност коју је посетило многобројно учитељство и велики број грађанства обављена је на најсвечанији начин, у присуству високопреосвећеног г. епископа Шевића, вел. жупана Б. Матковића, градског начелника др. В. Деметровића и многе одабране публике. На свечаности је председник конвикта А. Варађанин, у кратким потезима изнео постанак и развитак конвикта, истакао да је учитељство имало у овом свом потхвату великих пријатеља и вап учитељских кругова, који су знатним прилозима помогли да се ова установа оснажила и дошла до свог садашњег стања. Питомци конвикта отпевали су лепо ђачку химну. А гости су послужени закуском и пивом. Нарочито је пало лепих поздрава браћи учитељима из Србије.

Изложба учила. У исто време док је у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

горњем спрату било свечано освећење конвикта, у доњем спрату је била отворена изложба учила, коју су походили многи гости из места и од присутног учитељства. Изложба је постигла красан успех. На њој су изложени ови изложници своје предмете:

Син Карла Геролда, Беч, излаже: слике зоолошке и ботаничке и слике дрвета. Бр. 3

К. К. Мајнола, и Синови, Дрезден, излаже: велике слике за очигледну наставу на кожвој артији, и то: приче у сликама, слике зоолошке, слике занатлиске. Бр. 5.

Гинтер Вагнер, Беч, излаже: креду за цртање, боје, мастило и цртаћи прибор. Бр. 6.

Зоолошки завод В. Хруби, Праг, излаже: 47 комада зоолошких препарата у стаклету, човечјих, мачјих, голубљих, риблих и др. Бр. 7.

Фроман а Малијан, Дармштат, излаже: Јунг-Кох-Квентелове нове видне слике. Бр. 9.

Књијара и папирница у корист „Клуба Тирило-Методских задара“, Загреб, излаже: књиге за децу и књиге развог садржаја, и прибор писаћи Бр. 10.

Јан Венцеслав Марек, Праг, излаже: електричне и друге физикалне справе. Бр. 11.

Полачекова књијара, Темишвар, разне школеке књиге свога издања. Бр. 13

Књијара С. Б. Цеијановића, Београд, излаже: децје књиге са сликама и књиге разне садржине, дописне карте са ликовима српских књижевника. Бр. 14.

К. Живни, чешки учитељ, Рачиневес, излаже: своје рукотворе, телурију, шмрк, децималну вагу, громовод и друго. Бр. 16.

Књијара Рајновићи и Ђуковића, Београд, излаже: школеке књиге, педагошка дела, децје књиге са сликама, књиге разне садржине, сликове у Србији (израдили Мих. М. Станојевић и Ил. Борић, учитељи) и карту Балканског Полуострва. Бр. 17.

Творница Милана Вале, Београд, излаже: велику школску таблу с наслоном, мале децје таблице и очигледноет разломака својега издања. Бр. 18.

В. Ф. Червени, и Синови, Кенигрец, излаже: три школеке виолине, по 16, 18 и 21 круну. Бр. 19.

Књијара М. Ив. Живковића и комп. Београд, излаже: књиге својега издања разне садржине. Бр. 20.

Физикални и природописни лабораторијум у Будимпешти, излаже: физикалне справе, испушене птице и сисавце, збирке зарезника и минерала. Бр. 21.

Књијара Р. Промбергера у Оломуцу излаже: Биолошке велике слике из зоологије и разне разгледнице Бр. 22.

Творница Златника и Тлапана, Двори Кралови, излаже: Разноврсно градиво за женски ручни рад. Бр. 23.

Хинек Јанку, стручни учитељ, Телч, излаже: судове за воду од мајолике, свој производ. Бр. 24.

Српска народна школа, Обровац, излаже: велике видне слике за очигледну наставу од Ф. Е. Васмута у Лајпцигу, велике видне слике и слике за бројеве од 1—10 и рачуналку. Бр. 25.

Књијара Миливоја Каракашевића, Сомбор, излаже: Шчитавање мера за тежину од Велимира Чонића, учитеља. Бр. 26.

Учитељско литерарно друштво „Коменски“, Праг, излаже: педагошка дела. Бр. 27.

Душан Ружић, учитељ, Нови Сад, излаже: земљописне карте, слике за очигледну наставу, приче и басне у сликама, децји рад и кретање у сликама, све његовом руком рађено. Бр. 28.

Лука Јоцић, издавач књига, Нови Сад, излаже: школеке књиге и видне слике за очигледну наставу својега издања. Бр. 29.

Јован Искруљев, учитељ вежбаонице, Сомбор, излаже: свој блок за цртање. Бр. 30.

Књијара Милана Ивковића, Нови Сад, излаже: природописне слике и слике за очигледну наставу, школеке књиге и теке својега издања. Бр. 31.

Српска виша девојачка школа, Нови Сад, излаже: Рељезну карту Аустро-Угарске, перјеском са 54 фотографије природописне и земљописне, годињу графички приказану од учитеља Давида Вишњића, препарате живот у бари и живот у мору, педагошку енциклопедију В. Рајна, 30 стакала развог семења и гимнастичке справе: буздоване и „турул“ (игра с лоптом). Бр. 32.

Књијара Август Хергера, Нови Сад, излаже школеке књиге својега издања. Бр. 33.

Књијара Светозара Ф. Огњановић, Нови Сад, излаже: школеке књиге и разне књиге, музикалије, мастила, прописове и писаћи прибор Бр. 34.

Милан Вукашиновић, мајор, Пирот, излаже: Рељезну карту Србије. Бр. 35.

Ђока Михајловић, учитељ, Нови Сад, излаже педагошка дела, часописе и листове. Бр. 36.

Књијара учитељског деоничареког друштва „Натошевића“, Нови Сад, излаже: педагошка дела, школеке књиге, књиге развог садржаја, децје књиге са сликама, разгледнице новог и старог завета, слику Доситејеву. Бр. 37.

Осим тога послали су своје велике ценовнике: Наследници Фајвела Липота, творнице скамија у Будимпешти, Карла Херинга, творнице учила у Ауербаху, К. Ф. Келера, стовариште учила у Лајпцигу и Штутгарту и Арнолда Кличника, творнице физикалних справа у Брну, који уступа 10% рабата од наручених справа Српском Учитељском Конвикту у Новом Саду.

После освећења конвикта провели су многи од учитеља са гостима из Србије на заједничком ручку у хотелу Јелисавети до 2 сах. по подне, а затим се наставио скупштински рад.

Рад други дан по подне. На дневном реду била је расправа о школ. уџбеницима, какви су и какви треба да су, а у вези са појединим наставним предметима. Према томе реферисао је прво Ж. Алексић. Известилац је изнео како се и у којем обиму предаје наука о вери, по томе како и у којем обиму би требало да се предаје, те је на крају ставио своје предлоге; ови су усвојени са допунама појединих чланова, а језгро предлога је да се наука о вери групише у науци о Христу уз помоћ радова из народне и уметничке књижевности и живота и дела Срба светаца. Затим је усвојен предлог известиоца за слов. језик К. Замуровића да се настава у слов. језику почне у IV. разр. и да се апостоли за децу штампају српским правописом. Даље је К. Замуровић реферисао о срп. језику и читанци и рад му је прихваћен и додељен извршном одбору.

Душан Ружић приказао је помоћу слика што је сам израдио, директан метод учења мађарског језика. Ружић се, на молбу неколицине чланова у очи тог дана, прихва-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

тио тога рада без икакве претходне спреме, па је ипак заинтересовао слушаоце који су му изразили признање.

Ненад Рајић из Аде, реферисао је о рачунској настави. Изнео у кратко историјске податке о томе предмету, затим изнео преко потребне захтеве, а тако и помоћна средства. Том приликом је саопштио референт Љ. Лотић своје назоре о рачунској настави нарочито на првом ступњу, да се у круг очигледних помоћних средстава узимају и писмена.

О савременим часописима и књигама педагошке струке, реферисао је Ђ. Михајловић. Упознао је присутне са разним стручним школ. словенским листовима. Упознао их са средиштима педагошких издавачких подuzeћа и стручњака у Немачкој, учитељским библиотекама и изнео мишљење како би се у нас развило боље проучавање напредних педагошких дела и листова. Напоменуо да би се то могло најбоље постићи стварањем секција по средним учит. зборима, које би тај рад поделиле међу собом и тиме учиниле многу услугу учитељству и изазвале многу млађу вредну снагу на интензиван рад. Пошто је време кратко, а градиво о томе онсежно, да га није могуће у кратко исцрпети, жеља је била скупштине да се о томе опширније изнесу погледи у „Шк. Гл.“, што ћемо у своје време учинити.

О истој теми изнео је своје назоре и други известилац Миливој Лесковац из Ст. Сивца, саопштавајући присутнима на који би се начин могао у томе потаћи интензивнији рад као и рад на стварању учитељских књижница по епархијама и уз Шк. С., одакле би учитељи нашли богата извора за своје даље образовање.

О школ. дневницима и осталим сродним тисканицама, реферисао је Вел. Чонић из Сомбора, чији је рад прихваћен и упућен извршном одбору.

Предлози. Затим је прочитан предлог конференције од 4. (17.) нов. о. г., да се „Школски Гласник“ прогласи за орган срп. нар. учитељства у Митрополији. Предлог је усвојен и упућен извршном одбору, да овај учини потребно за ширење листа и организовање радника око листа.

Усвојен је предлог, да се умоли преко Шк. Савета Срп. Нар. црквени Сабор, да сво срп. нар. учитељство буде примљено у митроп. мировински фонд за чиновнике.

Усвојен је предлог, да се учитељство путем средњих зборова јаче задобије за уписивање у чланство срп. учит. конвикта и прилагање свечарских прилога од 1 К.

Усвојен је предлог проф. зборова учитељских школа у Сомбору, да се оснује фонд за спомен заслужног српског педагога Н. Ђ. Вукићевића, из чије би се годишње камате награђивала 2 оспособљена ученика или ученице срп. учит. школа у Сомбору, који би из практичног школског рада показали најбољи успех. Евица Павковићева је била противна томе, да се овај фонд назове по Вукићевићу, и покушала је да омаловажи рад покојников, али се преко тога прешло с негодовањем и то веома бурним.

Ст. Нађвински из В. С. Миклуша поднео је предлог, да се тражи смањивање година активног службовања учитељског. Предлог му је усвојен и позван је, да писменим путем образложи свој предлог и поднесе извршном одбору ради даљег спровођања.

Учит. збор у Кумани, поднео је предлог о уживању учитељске плате, за време учитељске болести. Предлог је усвојен као и пређашњи.

Затим је Миливој Бугарски учитељ из В. Бечкерекa, језгровитим говором позвао скупштину, да се огради против безобзирних нападаја листа „Заставе“ која је учитељство на митрополијској учит. скупштини назвала „пијаном руљом.“

На основу тога једногласно је донето ово решење :

„Целокупно срп. вероисп. народно учитељство митрополије, окупљено у Новом Саду, 5. (18.) и 6. (19.) нов. 1910. год. једногласно осуђује, ограђује се и одбија од себе пакосне нападаје полит. новина „Заставе“: „да је ова митрополијска учит. скупштина и по форми и по раду своје једна грдна срамота по српско учитељство, и да се учитељство на овој скупштини понашало као пијана руља“. Овлашћује председништво, да се ово једногласно решење има отштампати у свима српским дневним политичким листовима с молбом, да и ови заузму одлучан положај у одбрану угледа учитељства, те покрену акцију и у ширим слојевима народа у овом правцу.“

Пошто је одређено да записник оверове новосадски и футошки учитељски зборови преко својих изасланика, председник М. Косић захвалио је присутним члановима на истрајности и озбиљном раду у овој скупштини.

Скупштина је поздравила председнике и часнике ускликом: Живели!

Концерат са забавом. У вече тог истог дана, одржао је концерат са забавом у про-страној дворници Речевца хотела. Програм концерта донели смо у прошлом броју „Шк. Гл.“ У учитељском певачком збору суделова-ли су ови учитељи певачи: коровођа Ђ. Га-јић, из Н. Сада, I. тенор. Н. Коларов — Гор. Ковиљ, М. Марковић — Мокриц. — А. Чип-лић — Ст. Бечеј, Н. Рајић — Ада, В. Ђур-ђевић проф. учит. школе — Пакрац, Ј. Тра-вањ — Костајница, II. тенор. Е. Херцег — Сента, П. Лалошевић — Сомбор, С. Стојић — Помаз, В. Михајловић — Бечеј, I. бас. Ж. Стефановић — Товаришево, Ј. Милованов — Бечеј, Ђ. Цвејић — Сомбор, Т. Касапиновић Чуруг, II. бас. Ј. Лаковић — Бегеч, Д. Пе-тровић — Арач, М. Хаднађев — Бечеј, К. Драгосавац — Кусоње, С. Широшки — Бечеј, Б. Стефановић — Д. Септиван, С. Теодоро-вић — Варјаш. Уз то декламатор Коста Пе-шић из Ст. Шова. Забава је била ванредно лепо посећена. Мноштво учитеља и врло леп број угледних новосадских грађана, уз при-суство високопреосв. госп. епископа Митро-фана Шевића, уживало је у складном, лепом уметничком певању учитеља и гимназиста конвиктових питомаца, који су певали под управом свог коровође младог Ђуричића, сина учитеља Мил. Ђуричића из Чуруга. Допада-њу није било краја како после песама, тако и после декламације Батине, који је морао поново декламовати. А кад мале гимназисте приказаше из Малог Позоришта, комад „Не-мој лагати,“ тада сва публика живо изази-ваше писца Мих. М. Стевановића, учи-теља из Београда, који је био присутан као гост на овој скупштини и конвиктовој слави.

Поред тако лепа морална успеха, забава је постигла и леп материјалан успех, јер је чистог прихода остало конвикту К 959-37. После забаве развила се игранка и весеље као бујна река све до 3 сах. пред зору, док је један велики део учитеља због недостатног простора, прешао са гостима из Београда у хотел Јелисавету и тамо са више угледних грађана, развио право српско забављање, где су млађи уз песму свирку и игру, а старији у братском складу и пријатељском разговору, провели неколико часова, који ће свима оста-ти у красној успомени.

Скупштини и слављу конвиктовом стигло је и много брзојавних поздрава, од којих у овај мах спомињемо поздрав наше учитељске браће Чеха. Председништво средишњег удру-жења чешких учитеља и редакција „Чешког Учитеља“ у Прагу, послали су овај брзојав: *Drazi bratři! Projevujeme ku slavnosti vaši učast a radost že pro blaho učitelského stavu svépomoč stavite na zaklad humanity. Prejeme ve vsem pl-neno zdaru. Predsedníctvo zem. ústředního spolku jednot učitelských a redakce „Čes. Učitele“ v Praze.*

•

Тако је завршен рад скупштине и славље Конвикта, чиме се учитељство може поносити и пожелети, да споразуман рад учитељски, тече увек тако складно и братски, негујући те врлине у својим млађим учитељским на-раштајима, међу којима ће се многа млада снага пуна живота, осоколити оваким радом на истрајне подвиге, да временом прихвати и још више и видније дигне стег учитељског споразума, солидарности и рада, како на на-претку школе, тако и своје напретку, и тиме стварати све боље услове за просветни на-предак целог српског народа, а у њему кул-тивирати и упућивати на прави пут и оне своје другове, који у слабости својој поклек-ну обмани и сугестији и таквих индивидуа које тргују с душама.

М.

Из праксе.

Олакшице код учења читања у I. разреду основне школе.*

Ни досад није било лако учитељевати. Но, од кад је ступио у живот нови школски закон, учитељевање је постало, ни мање, ни више, већ баш: „мука жива!“ Силни су то захтеви, који се траже од нас! Не узимају се у обзир: ни деца, ни време, ни физична снага бедног учитеља. Истакнута је сврха. Она се мора постићи, па: како било. Ко год није, баш сâм, осетио овај најновији, прѣтешки терет, тај ни близу није кадар појмити, шта значи то: данас бити учитељем! — У овој својој пакленој муци не остаје нам друго, већ да се сами до-

* Иако имамо посебно мишљење о методици прве на-ставе у читању и писању, доносимо овај рад г. Ј. Терзи-ног, не би ли потакли и друге методичаре да о овоме и о другим новијим методским поступцима развију расправљање.
Ур. „Шк. Гл.“

вијамо овоме свом јаду. Ко год не жели, да га прегазе у његову послу, као неспособна: ко неће да дочека неуспех у свом раду, а после тог одмах још и неминућу „мзду“ због тога: ко хоће, бар колко-толко, да се сачува и да не подлегне под тешким бременом нових дужности — тај ће ићи за тим: да пронађе себи начина, којим ће брже и лакше, ал опет зато поуздано доћи до оног, камо га упућује крућа дужност, која је збијена у леденим редовима облитатне „Наставне Основе“. Време је озбиљно. Не сме се оклевати. Мора се радити и то: својски. Сви треба да се својски подухватимо! Отворено, искрено, без увијања рецимо све оно, за чега мислимо, да је кадро, ма и мрвицу само, олакшати нам овај тешки посао. Ко год има по нешто, нек не скрива то, као своју мађијску тајну. Треба све изнети пред све. Нек се чује и нек све добро проучи, па и прорешета. Узајамно обавештавање нек испуни атмосферу учитељског живота. Само овако заједнички договор може нам бити од реалне користи. Ако нас у томе послу руководи племенита намера за усавршавањем, онда је искључен сваки неспоразум, а све ће резултирати у једноме: сви за род!

Ја ћу сад изнети, овде, ствар, која је кадро — ако се употреби ваљано — знатно да олакша извештај посао у школи. Тиче се читања у I. разреду! — Сваки од нас зна, да је то, богме, један од најтежих послова. Колико се ту потроши времена, енергије, стрпљења, живаца, па и самог живота, док се тај посао обави онако, као што ваља. Колико је ту учитељеве муке, а да се и не спомињу деца, док се дође до оног минимума, што се зове: читање на слојове! Ваљану учитељу то мучење није споредно, јер: није главно тек само то, да се постигне успех, без обзира на то: како се дошло до њега? Данас се строго пази на то: каквим се методом служимо? У школу смо унели срца, па се пази на то: како је деца, док их учимо? Ми смо одговорни за дечје живце, за то их и не смемо тек само „кљукати“ и „гњавити“, па: како им било. Па, да ли је то лак посао? Колко пате овде: учитељево стрпљење, плућа, живци, то сви добро осећамо. Но, да ли се смемо бунити против тога? Не. Јер: преча су толка деца од једног учитеља! Е, па онда да ли да се убијамо од силна напора? Богме ни то не, јер и учитељи имају своју децу, за коју морају живети!

Ето, сад долази: наше довијање према злу! Морамо се старати, да се пронађе што бољи метод. Тај ће спасти и учитеља и децу. Ко хоће да му школа не буде „пакао“, тај пажљиво мотри и на сâм метод. Е, па који је најбољи метод од свију? Онај, којим се учи играјући се! Златно је то „правило“! Само у томе и јесте највећа тешкоћа, што га је врло тешко остварити. Чисто парадоксно и звучи: учење и игра! Но баш та тешкоћа и даје сву драж овом тако слатком рајском осећању: учити у игри. Може ли бити веће душевне насладе од тога, кад видимо светле очице својих ђака, које весело гледају у нас и онда, кад се учи!! Благо оној школи и њезину учитељу, где се што мање зева, већ се у место тога све сија школа од невине радости веселих, свежих ђачких очију! То је једина и права награда, која је кадра довољно да хонорира наш претешки учитељски рад! Она му даје подстрека да не клоне.

Е, па како стојимо с читањем? Можемо ли се похвалити, да се код нас читање учи у игри?! Није потребно трошити речи на ово! Чиме би се могло оправдати то, што ми радимо, предузимајући „умну припрему“? Каква је дечја пажња код ових апстракција: реченице, речи, слојови, гласови, самогласи, сугласи?! То ми сви знамо врло добро, за то нећу о томе, овде, ни да говорим. То сам већ учинио на другом месту и то, доста опширно. Сад хоћу да споменем ово: Има један начин, којим се читање учи у игри! **То је фономимички начин!** Већ има приличан број и наших учитеља, који се служе тим начином. Ко год га је опробао — није се потужио на њега. Још никог нисам чуо, да га је ко пакуетно. Ко год га је ваљано употребљено, сваки га је задржао, као неки драгоцен начин, којим се уноси живости у учење. Фономимика је као неки понос учитељев, јер с њоме је нестало оне муке, око тешког посла у учењу читања. Истина је, има их много, који се и туђе од фономимике. То су они, који добро не познају овај начин, па га се туђе, као неке новотарије, коју нису темељно проучили. Но, то је тако са сваком новином! Али: фономимика полагаано, но стално осваја себи све већи терен у школском животу. Што је добро, то не сме и не може пропасти. Ко год добро и потпуно схвати овај метод, тај га

се чврсто држи, као праве школске „благодети“.

Ја ћу овде укратко изнети у чему се састоји овај начин?

Читање се учи одељно од писања и то: прво читање са штампаним писменима. Познавање писмених изводи се на основу живог причања, персонифицирајући писмена, као лица и предмете из дечјег света. Ово се персонификација изводи на основу најстрожије узрочне везе између: гласа, писмена и извесног покрета, мимике. Причање и мимика уносе живости у учење, те је оно, за то, лако и слатко. Логична веза између: гласа, писмена и мимике служи томе, да дете зна, појмити: за што је које писме баш таког облика? Ово ванредно потпомаже лако памћење писмена. То је кадро испомоћи ћака чак и онда, ако се одмах не сети, какво је које писме? Учење је логично, а не чисто механично. Колко вреди тако учење, то знамо сви.

Ето, тиме је, у најкраћим цртама изложена суштина фономимичког начина. О свему томе сам опширно писао у свом „Упутству“.

Сад ћу пак изнети овде једну практично обрађену лекцију. Ја ћу овде причати сасвим онако, као што причам и деци. Нећу се обзирати на то, да ли ми је говор правилан? Причаћу, што год боље умем, правим дечјим језиком. Ово зато чиним, пошто се, на основу фономимике, учење отпочиње одмах после 2—3 дана, како су деца дошла у школу. Учитељ, испрва, мора да се равна према деци, да би их што већма придобио за себе. Деци и не кажем, да ћемо учити читати, већ им рекнем, да слушају на мене, јер ћу им нешто приповедати.

Дакле!

Слушајте деца овамо, хоћу нешто да вас питам. Ко воле да се игра? А шта волете да се играте? Кажите ми ти „Н“: ти „Х“: ти „У“! А ко воле да се игра солдати (катана)? А шта имају солдати? (Капу, пушку, сабљу.) А како се деца играју, од чега направе сабљу, пушку? А за што им не треба права сабља и пушка? Куд иду солдати, да се играју рата? А како иду? А шта ради један од солдати, да сви други иду једнако? У чега свира? Ето, тако исто могу се играти и деца. Како се играју добра деца? А какви су они, који вичу и који се свађају? Но, какви ћете ви

бити? Богме, деца треба да су добри, па да се играју лепо.

Ево, сад ћу вам приповедати о једном добром дерану. Слушајте само!

Био је један мали деран. Исто тако је био мали, као што сте и ви. Он је увек слушао свог оца и своју матер. Што год су му они заповедили, а он је то одмах урадио. Зато су га отац и мати здраво волели.

(Кога је слушао тај деран? Какав је био зато? Шта раде добра деца? Е, а од вас, који је тај, што слуша оца и матер? Е, баш је лепо децо! Видите ви сте, зато, добра деца! Тако, децо, и треба! Тв су добра деца, која слушају оца и матер. Ко ће вас онда волети?) Е, слушајте, сад ћу вам казати, шта је још радио тај добар деран? Он је волео да се игра солдати. Од папира је направио себи капу. Сабљу (пушку) је направио од дрвета. Па онда се шетао, као какав прави солдат. Његов отац је то видио, па је знао, како он воле да се игра катана. Једаред је његов отац отишао на вапар. Мислио је, шта да купи том свом сину, јер га је тај његов син увек слушао. Кад је видио једну малу, праву трумбету (од рога), а он је мислио: аха, то ће бити добро за мог сина. И тако он воле увек да се игра солдати. Ето, кад већ има капу, пушку и сабљу, ево му још и трумбете. Сад ће бити, баш као прави солдат. (Шта је купио отац том дерану? Е, а за што му је то купио? Ето, видите, ко слуша оца, а отац га, онда, воле, па му онда и купи што год.) Трговац је замотао трумбету у лепу, црвену артију. Кад је отац дошао кући, а он је казао сину: е, сине, видиш, зато, што си ме увек слушао, ево, за то сам ти нешто купио. Кад је деран добио од оца то што му је донео, а он је једва чекао, да, види, шта је тамо унутри у артији? Кад је развио артију, а он види, да је унутри једна трумбета од рога. Јао, како се само здраво радовао?! Све је скакао од радости. Кад је мало гледао, а он је одмах пољубио оца у руку и лепо се захвалио. (Је ли то лепо, што је он радио? Богме, паметна и добра деца, чим што год добију, а они се одмах лепо и захвале, па пољубе у руку. Тако и ви треба да радите, ако хоћете, да budete добра и паметна деца!) После је тај деран узео трумбету, па је у њу свирао овако: уууууу! (Одмах, тог истог момента покаже се и мимика. Рухом се маркира, као да свирамо у трубу! Гласање мора бити пре-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

цизно и чисто!) Како је свирао тај деран? (Прво и учитељ с децом заједно покаже. А после:) Дед свирај ти! Свирај ти! Ти! и т. д. (Прво пробају по један и то зато, да се глас добро чује. Не треба допустити да гласају погрешно. Нпр. дуу! или: хуу!... Ајде реците сад сви, како је свирао тај деран? Дед још! Још! Још! Кад се покуша неколико пута, онда се настави овако.

Тај деран је, сад, изашао у авлију, па је по цео дан свирао. После су код њега дошла и друга деца, па су се сиграли војника, а овај деран је био њихов трумбеташ. Како им је свирао? Учитељ сад само покаже руком, а деца свирају без њега. За тим: учитељ тек пита, а они, без њега, свирају и показују. По кад-кад још запита и по једног, да чује, да ли добро изговарају глас? После учитељ и не пита ништа, већ само гласа: уууу! А деца без њега, сама гласају и показују мимику. На послетку: учитељ тек само покаже мимику, а деца већ и сама гласају и показују руком. Ето, тим начином се увежбају у једно и исто време и глас и мимика. — Кад се то увежба, онда учитељ рекне деци. Е, децо, сад пазите овамо, на таблу. Ево, ја ћу вам сад, овде на табли, нацртати ту трумбету, што је тај деран добио од оца. Ево је гле! — Сад учитељ црта на таблу **У** и то велико да се добро види. У цртању треба пазити, да писме буде једноставно, да што боље личи на трубу. У цртању треба објашњавати, шта, представља који потез? Овако: Ево, овде је оно, где је трумбета широка: ево овде се савија, а овде се свира у трумбету. Како је свирао тај деран? Ето, и ми сад, кад год видимо ову трумбету, а ми ћемо увек свирати исто тако, као и онај деран, што је радио.

Ето, тим начином се учи на основу фономимике. Као што се види, ово је један врло пријатан, лак и слadak посао. Овим начином: деца уче играјући се! Деци се и не каже, да су то писмена. Већ су то: деца, трумбете, гуске, змије, пераци и др. ствари, све из њихова, децјег света.

Начин је дакле, врло лак. Но, осим тога, овим се начином учи још и брзо! На основу фономимике, сваког сата се могу научити по 2 писмена! То је за 15 часова готова цела азбука! После се (најдуже!) за 12 часова научи и спајање гласова. Тако, на основу фономимике, за 27 часова можемо дати деци у руке

буквар, да из њега читају на слојове, где им се год отвори. Да ли се тако што може урадити старим начином, о том нек се мисли сваки други. Ко год мисли, да би могао то урадити Гразеровим начином, томе ћу капитулирати, као вештаку, а не обичном учитељу. Исто тако, није вредно ни речце трошити ни на то, да се докаже, који је начин примамљивији, пријатнији, занимљивији, слађи? Прави учитељ ће то и сам видети. Ко год је само почео радити фономимиком, нико ју није баталио. Видео је, да се овако учи играјући се. А шта вреди тако учење, што зна сваки, па и почетник — раденик! Благо ономе, ко може учити играјући се. То је прavi учитељ!

Његова школа је прavi рај!!

* * *

Моја сврха је била тек само то, да у главnome заинтересујем своје учитељске другове за овај новији и лак начин. Ко жели темељније да се упозна и проучи овај метод, нек поручи себи ова 3 упутства о фономимици што су их писали: Cukrász Róza, Péter József и Klinda Károly. На српском језику су изашла 2 упутства. Једно је написао сегедински учитељ Јован Јанко Ђ. Ђосић. Друго упутство сам написао ја, које се код мене може добити и то: за 1 круну и 10 потура. Поруџбине примам само за готов новац! У том упутству је опширно израђено све, тако, да на основу њега може се одмах и радити у школи.

Као што је мене, при изради свега овог, руководила чиста намера, да искрено послужим једном тешком послу, тако исто, надам се, да ћу наићи на искрен одзив својих сa-другова. Сваки искрен и стваран савет примам срдачно.

Св. Андреја (Szentendre. — Pest m.) 1910.

Лаза Терзин,
срп. нар. учитељ.

Преглед књига.

Павле Терзин, Општа Методика или Дидактика за учитеље и ученике учитељске школе. Ср. Карловци, 1909. Стр. 105. Цена К 1.50.

1. Овај спис примio сам још пролетос. Разни су разлози што га писам приказао и оценио нашој учитељској публици, којој је у

првом реду намењен. Писац је наш познати учитељ, сада управитељ учитељске школе у Сомбору. У првом реду морам рећи да је он мени лично познат, као бивши колега, па сам се нећкао да изричем јавно свој суд о њему, јер, искрено речено, г. Терзин је од оних типова, у које човек нерадо дира. Он је вредан, тих раденик, не ће нигде да је први али ни последњи, знаде да држи средину у друштву и јавном животу — права добричина. Таке људе ја ценим. Они су благодат у данашњим нашим јавним приликама, где уображене величине, „ђенијалне“ ланчине и „литерарне патријоте“ коче и најмањи напредак. У нашој худој Војводини овакви карактери тако су јако распарљожили наш јавни и приватни школски рад, да наша педагошка књижевност (и оригинална и преводна) стоји на истом степену, ког су постигли наши пекадањи јавни одушевљени раденици: Др. Ђ. Натошевић, Др. Војислав Бакић, Никола Ђ. Вукићевић, Петар Радуловић и т. д. Тридесет година овамо педагошки покрет у Војводини налази се у неком кателентичком стању, изузев спорадичких покушаја да се наши школски проблеми решавају у светлости модерне педагогије и срп. народних потреба. Овде мислим на озбиљне покушаје бившег школ. референта, г. Ђорђа Поповића, педагошке фрагменте г. Јанка Ј. Кнежевића, преводе и оригиналне чланке из нове индивидуалне психологије од г. г. Ж. Благојевића, Раковића, Вртипрашког, озбиљне студије из модерне практичке педагогије од г. г. Ђоке Михајловића и Ђ. Лотића. Но све ово није довољно кад се узме у рачун толики размак времена. Ми не можемо бити задовољни само са унесемма ових млађих радних снага, ми хоћемо да су у том новом конструктивном раду ангажовани и многи други млади и способни учитељи основних, учитељских и других средњих школа. И онда нама фали педагошка публика, па чак и у најбољим учитељским редовима, па и у самим професорским зборовима. Мало, јесте врло мало се мари и за наше педагошке радове а немоли за стране. Да је то тако потврдиће и најповршнија статистика о томе, колико има професора учитељских и девојачких школа, који су се претплатили на један или два наша, срп. и хрв. пед. часописа, да не говорим о

страним пед. новинама. Тај немар не долази само од финансијалне и социјалне стране, већ и од индивидуалне духовне забатаљености. У нас нема људи педагошких идеала. Осим помечутих изузетака, који троше време и новац и своје личне угодности, г. Терзина такође можемо споменути. Види се да воле свој предмет, знаде да „српска школа већ одавна осећа потребу једне сређене методике“ и он издаје тако дело, предајући га „са најбољом намером“.

2. Кад сам чуо да ће се овај спис издати драго ми је било. Мишљах ево настаје нова ера у нашој мртвачкој педагогији. Добих и сам спис, замољен да одмах напишем оцену. Али као што рекох некако ми се није дало да отпочнем тај посао. Био сам нешто тужан. Тај осећај чини ми се да је осетила и наша учитељска публика или пак ни у руке није узела ово дело. Узалуд сам очекивао да јавно чујем какво је расположење у нашој јавности према тој новој књизи. Али сви хуте као заливени. У себи сам мислио: кад су у Европи тако немарни или немају петље да јавно оцене то дело, зашто да се чује моја реч из оваке даљине. Био сам посве напустио вољу за тај посао. У том изађе Кнежевићева критика у „Нов. Васпитачу“ и један мој пријатељ из Европе, поштовалац г. Терзина, поново ме замоли да напишем оцену на овај спис. И тако синоћ узех књигу, прегледах примедбе што сам их писао пре неколико месеци, и хоћу да се курталишем и тог посла.

Кад узмем све у обзир (ауторову вољу, наше слабе педагошке прилике, и т. д.) могу рећи да је ово Терзиново дело ипак напредак кад се упореди са оним што досад имадосмо у Војводини. Кад помислимо да је боље ништа него ли ништа, и кад имамо на уму како се у нас патеже с тим предметом у сомборским учит. школама, онда и ми одобравамо акат срп. прав. народног школ. савета, с том примедбом да се овај спис ограничи само на Сомбор, јер и. пр. г. Шумоња у Пакрацу зацело не би пристао да предаје методикку по овој књизи. Искрено речено „Опита Методика или Дидактика“ разликује се од Радуловићеве сличне књиге само у томе, што је она краћа, несистематичнија, и што има неке ствари, које не би требало износити у засебно штампаној књизи, већ, које треба споменути при предавању, као што је то била а и сада је

валда педагошка политика нашег великог практичара, г. Шумоње.

3. Додуше г. Терзин вели да се држао „најновијих извора“ и да се није „слепо хватао једнога писца“, већ је употребљавао „шта се код којег слагало“ са његовим погледима. Каква наивност! На челу књиге стоји лепо и скромно „средно“ а овде се опет наглашују пишчеви назори. У првом реду кроз целу књигу писам могао наћи ни једну једину мисао или назор, што би био лих пишчеве индивидуалности. Терзинова индивидуалност не састоји се у његовим оригиналним дидактичким идејама, већ у сређивању познатих педагошких назора. Због тога се и не могу сложити са Кнежевићевој критиком која критикује неке Терзинове назоре. Терзинови „назори“ нису материјалне (садржај) већ формалне (облик сређивања) природе. И онда ово сређивање није по неком свесном и узрочном плану, као што је то одлика великих дидактичких систематичара, већ је томе подлога: (1) скученост педагошког хоризонта; (2) пука имитација; (3) зло, или блажије речено, обично схваћање припознатих, педагошких „ауторитета“. Резултат тога су: (1) неразликовање научне од ненаучне методе у излагању дидактичких проблема; (2) бескритично одобравање и негирање појединих аутора, и (3) слаба или никаква еманципација од традиционалне дидактике.

Ради тога ово дело нема никакве везе са модерном, експерименталном дидактиком и педагогијом једнога Лаја и Мојмана или еволуционом основицом дидактичких принципа једнога Хола. Додуше, г. Терзин е уживањем напомиње Мојманова „Предавања“, али, нажалост, у својој дидактици он се ни мало не обазире на Мојманову критику на Хербартову дидактику, већ, шта више, читаву своју књигу средно је у духу Хербарта, са пропратним наводима из Компејреа, који је такође Хербартовац у својој дидактици. Непозната су ми мађарска дела што их наводи писац, али по суђењу не могу да нађем ни једну једину нову мисао, коју би наш писац могао узети из тих дела, јер је у г. Терзина све хербартовачко, изузев навода на стр. 29. и 30. што су пренесени из Раншбурга и других (без нарочите напомене).

4. Још једну опште. Списе је сређен „за учитеље и ученике учитељске школе“. Зашто

оно „за учитеље“? Јадни су ти учитељи који ће дидактику учити из ове књиге. Г. Терзин, као добар познавалац мађарског језика требао би да за учитеље спреми превод поменуте Раншбургове књиге. Тако дело наши учитељи требају а не оваке букварске ствари. И онда, половина књиге није за један уџбеник. Ту се без везе нижу цитати, који могу имати места у каквом популарном пед. листу, и при предавању, али не у уџбенику, који је намењен учит. приправницима, који треба да тубе само најглавније ствари у логичкој и генетичкој вези.

Ово неколико мисли не би биле потпуне и јасне. Да би потпомогао општој и личној ауторовој „најбољој намери“, ја ћу се мало подробије зауставити на одељцима или боље рећи страницама овог списка. Ја ћу, заиста, бити сретан ако их г. Терзин искрено братски прими при изради другог издања овако потребног списка.

5. Наш аутор дели своју дидактику (или „општу методу“ — врло лош и нелогичан израз) у четири дела: I. Суштина. II. Школа и настава; III. Школска стега и IV. Учитељ. Сама ова подела нелогична је. Основица те нелогичности лежи у суштини опште методике (или дидактике), која обухвата ни мање ни више него ли петнаест редака. Тај „први део“ вели да је: дидактика „једна грана педагогије“. Зар се није овде могло и требало истаћи положај те науке у систему педагогије? То је неопходно и ради прегледа и ради бољег схваћања дидактичког поља. Ја бих волео видети како би г. Терзин локалисао положај своје дидактике у општем систему васпитања. Он вели да је задатак дидактике да одреди (1) циљ, (2) градиво и (3) начин школске наставе. Он не даје разлога зашто овако дели задатак дидактике. То је једна велика омашка, јер није довољно дати шему поделе, већ ђацима треба дати појма о разлозима те поделе, о принципу, који је подлога тога. Г. Терзин не даје тај принцип. Ако му је принцип био школска настава, као што то изгледа, онда откуд нижа подела да се „градиво ове дидактике дели на четири одељка: 1.) школа; 2.) школска настава; 3.) школска настава (дисциплина) и 4.) учитељ“? То је бива, само један задатак дидактике, а шта је са остала три задатка — о циљу у опште, о средству и начину школске наставе. И онда,

кад се у обзир узме Терзинов постулат, да се дидактика ослања на психолошка правила (!), где су та правила кад говори учитељу, о важности и сврси школе, распореду начелима, и начину школске наставе, да не говоримо о школској стези, која толико не спада у дидактику колико у педагошку хологетику. И онда, шта су то психолошка „правила“? Психологија не познаје та правила. Њих су извели они, чија је задаћа више практичне природе, резултат простог информисања из друге руке. Баш оно на чему се Г. Терзин мора задржати и објаснити својим ђацима јесте проблем о тим психолошким „правилима“. Додуше он вели да се дидактика дели по устројству школа, и да основна школа има своју посебну дидактику. Бива, психолошка правила треба да имају карактер ђака основних школа. То је добар принцип, али из овог лаконизма и оног што даље следи, види се да између тога постулата и даљне обраде нема просто никакве везе. Изгледа да ни та „нова“ идеја није Терзинова, већ туђа, и да ту идеју, иначе посве на свом месту, наш аутор није могао да схвати и промене. Јест, до данас смо имали универзалну дидактику за све школе и за све ђаке. Коменски ју је први издао а после њега Хербарт и други његови епигони. Модерна експ. педагогија и експ. дидактика данас је тврдо убеђена, да се таква дидактика оснивала и оснива не на духовном развићу ђака, већ на психологији одрасла човека, чији је систем већином спекулативан. Данас се тражи нова основица дидактике, на темељу индивидуалне и социјалне психологије ђака у вези са еволуционом интерпретацијом њихова психофизичког развића. Због тога и постулат за оснивањем дидактике, која би посве одговарала карактеру основних ђака. Али где су подаци и принципи тог новог постулата? Г. Терзин ни ижице нема нити у овом, за чудо лаконском, првом делу нити даље.

(Свршиће се.)

Др. Паја Р. Радосављевић.

БЕЛЕШКЕ.

Прилог срп. учит. Конвикту. Њ. Св. патријарх Лукијан Богдановић дао је 1000 К прилога срп. учит. Конвикту.

Одбор савеза словенског учитељства у Аустрији, одржао је 19. о. м. седницу у којој су били изасланици из Кракова, изасланици за Чешку, Моравску, Шлезвију. Решено је осим осталог, да се конгрес словенског учитељства одржи у Кракову 21—23. јула по нов. к. 1911. г. Пољски изасланик Канарек предложио је, да словенско учитељство у споразуму с немачким, тражи реформу учитељских школа у том смислу да се те школе прошире са две године. Четири нижа течаја да буду за опште образовање, два виша за стручно образовање. Тога дана у вече, одржана је конференција са заступницима немачког учитељства и постигнут је споразум у свима истакутим предметима у погледу учитељских трајбина.

Први сверуски конгрес за покусну педагогику одржаће се у Петрограду 8—13. јануара 1911. г. под председништвом проф. А. П. Нечајева. На конгресу ће се расправљати о експерименталним методама разних процеса душевног живота, решаваће се педагошки проблеми на основу експерименталних опажања, експерименталних покушаја у оквиру школске хигијене. У конгресу биће приређена изложба покусних справа и дијаграма који се односе на програм.

Руска дума расправља закон о народној школи. Расправљање се у главном тиче школа црквено приходских и школа за неруске народе. Већа се о томе колико да траје школска настава и у којим школским течајевима да се настава води на матерњем језику. Октобристе ће поднети предлог да се прошири настава на матерњем језику. Странка рада поднела је предлог да се заведе општа школска обвеза, али има и таквих у думи, који раде на томе, да предлог не буде примљен.

Електричне и физикалне апарате
за учење и лечење,

1—10

израђује најбоље и јефтино

J. V. MAREK,
Праг - Vinohrady

== Korunni 16. ==

ЦЕНОВНИК
НА ЗАХТЕВ
БЕСПЛАТНО